

VITA OCH SVARTA EFTER INBÖRDESKRIGET

Segregationen i sitt flor: varken dricksvattnet eller utrymmet i bussen är gemensamt för vita och färgade.

FÖR ETT PAR månader sedan besökte jag Charleston, Syd-Carolinas och hela Söderns stolthet, en av de få städer vilkas ålderdomliga elegans kan ge näring åt de romantiska illusionerna om förfining och aristokrati i "det gamla Södem". Segregationen mellan vita och svarta var naturligtvis perfekt genomförd; det var, exempelvis, straffbelagt för en vit chaufför att köra en neger och för en neger att köra en vit. Jag frågade redaktören för den ansedda tidningen Charleston News and Courier om han trodde på möjligheten av en ändring inom överskådlig tid. Svaret blev det vanliga: segregationen bygger på en så fast tradition, är en så självfallen del av Söderns vanor att en reform kan tänkas först efter mycket lång tid och hårda konflikter.

Tyvärr visste jag inte då vad Charleston News and Courier skrev vid sekelskiftet inför planerna att genomföra just sådana segregationsformer som vi talade om. Tidningen framhävde "de absurda konsekvenserna" av segregationstanken. Skall vi kanske rent av, skrev den ironiskt, ha segregation på tåg, spårvagnar och hästar, skilda matställen, skilda väntsalor, skilda bås vid skattebetalningen, särskilda biblar för negervittnen att svära på? Vad som tidningen vid denna tid fann så orimligt att redan uppräknningen av olika möjligheter ansågs vara tillräcklig kritik blev inom kort en realitet genom en serie lagstiftningsåtgärder. Nu, femtio år efteråt, betraktas vad som då var nymodigt och konstigt som en sedvana, något för Södem naturligt och ofrånkomligt.

Ett perspektiv på denna utveckling, en första sammanfattande analys, ger historieforskaren C. Vann Woodward i en utomordentligt fin undersökning: *The Strange Career of Jim Crow* (Oxford University Press, 2:50 dollar). Jim Crow, det är den gamla beteckningen på segregation, och Woodwards huvudsyfte är att klarlägga hur och varför rasförtrycket och segregationen genomfördes i sydstaterna. Det väsentliga är att detaljsegregationen är en sen sak, en frukt av politik och lagstiftning, inte en ur gammal och därför respektabel sedvänja.

Omkring tio år efter inbördeskrigets slut var sydstaterna ockuperade av de segrande nordstatsarméerna, och under denna "rekonstruktionsperiod" sökte republikanerna, som i förbund med negrerna och en minoritet av de vita behärskade statsstyrelserna, genomföra full likställighet mellan raserna. Av många skäl kunde detta ockupationssystem inte upprätthållas; demokraterna, som representerade den överväldigande majoriteten av de vita, kom åter till makten, och "vitt herravälde" (white supremacy) blev Söderns samlande paroll. Rekonstruktionsperioden kan anses definitivt avslutad 1877, då Södem erkände valet av en republikansk president — trots att efter all sannolikhet den demokratiska kandidaten borde ha ansetts äga majoritet i elektorskollegiet — mot att unionstrupperna drogs tillbaka från sydstaterna och dessa åter fick sin självstyrelse under inhemsk vit ledning.

1877 års kompromiss, som Woodward skildrat i ett tidigare briljant arbete (*Reunion and Reaction*), kan sägas innebära att den nationella enheten återställdes på negernas bekostnad. Under den följande tiden gjorde republikanerna inga försök att kontrollera det demokratiska styret i Södem, och de bestämmelser i unionsförfattningen som avsåg att trygga negernas rättsställning blev genom en rad egenartade domstols-tolkningar i praktiken utan betydelse. Den förhärskande stämningen i Norden kom efter hand, delvis under inflytande av kring sekelskiftet populära rasteorier,

att bli ungefär densamma som i Södern: rasförtryck och segregation betraktades som något försvärligt eller rent av värdefullt.

Det återupprätaade vita våldet var emellertid till en början relativt mildt. I anslutning till rekonstruktionsperiodens metoder sökte man på många håll hindra negrerna från att rösta genom hot och påtryckning, stundom genom våld, men negrerna berövades inte rösträtten, och ett betydande antal använde den. Negrer erhöi statliga befattningar av mindre vikt. Segregation inom kyrkor och skolor var redan tidigare genomförd, men någon generell diskriminering — samfärdsmedel, matställen osv. — skedde inte, även om de bättre platserna och lokalerna var reserverade för vita. I det hela berövades något av den patriarkaliska ledningen och stämningen från slavtiden. De svarta "hölls på sin plats" utan att deras underordning blev systematiskt legaliserad. Iakttagare från Norden vittnade ofta om att negrerna blev bättre behandlade i sydstaterna än i norr och att förhållandet mellan de båda raserna var mindre spänt i Södern.

Hur och varför raspolitiken skärptes i slutet av 1800-talet kan inte klarläggas annat än genom detaljstudier från stat till stat; några förträffliga monografier har ägnats åt saken. En ganska generellt verkande orsak till skärpningen var den motsättning som inträdde mellan konservativa och radikala i samband med småböndernas "revolt" mot godsägare, företagare, kapitalister inom hela Amerika, främst Västern och Södern. Till en början syntes denna splittring vara till vinst för negrerna; både de konservativa och de radikala sökte värva negrernas röster, och radikala, i många fall lierade med det nya populistiska partiet, förkunnade till och med att de fattiga vita hade samma intresse av reformer som de fattiga negrerna.

Men denna tävlan om negerrösterna blev inte långvarig. Negrerna tenderade att rösta konservativt, av okunnighet och vana att lyda de maktägande, inte sällan på grund av korruption, och de radikala gick efter hand över på en klart negerfientlig linje. Det blev tydligt att denna var populär bland massor av vita väljare, särskilt inom de lägre socialgrupperna, och snart tävlade politikererna inte om negrerna, utan i negerfientlighet. I regel var det radikala ledare, stödda av de folk-

grupper som fruktade negrernas konkurrens, vilka genomförde den nya raslagstiftningen; några av de grövsta politiker som Amerika frambragt, en Tom Watson i Georgia, en Ben Tillman i Syd-Carolina, blev folkhjärlar genom att propagera förtryck och våld och till och med försvara lynchningar. Med en viss rätt kan det sägas att liksom republikaner och demokrater i unionen nått enighet genom att negrerna offrades återställdes ett slags harmoni mellan de vita folkgrupperna i Södern genom att den svarta rasen gjordes till syndabock.

Förtrycket blev nu legaliserat, systematiskt och totalt. Negrerna berövades genom invecklade författningsbestämmelser rösträtten; i flertalet sydstater skedde detta under åren 1895—1910. Segregation blev lagstadgad på alla områden: järn- och spårvägar, vänt-salar, restauranger, testrar, parker, badplatser, sjukhus, arbetsplatser, kyrkogårdar. Då politikerna fick klart för sig hur bra det lönade sig med rashetsen tävlade de om att hitta på nya segregationsmöjligheter. Man förbjöd vita och negrer att använda samma ingångar, trappor, hissar, att dricka vid samma fontän, att vittna på samma biblar, att sporta eller spela schack eller att fiska tillsammans; vita och svarta prostituerade måste hållas i skilda hus; skolböcker som var avsedda för vita barn fick inte förvaras i samma lokaler som skolböcker ämnade åt svarta barn. Lagar mot äktenskap eller andra förbindelser mellan svarta och vita infördes eller skärptes. En hel litteratur av romaner, ideologiska skrifter och "vetenskapliga" undersökningar om negrernas fördärv och underlägsenhet ackompanjerade lagstiftningsarbetet. Politiker och tidningar förklarade att raserna måste helt åtskiljas och vissa områden reserveras för de svarta, och i en del städer förbjöds negrer att bosätta sig. Brutalitet och våldshandlingar kompletterade lagstiftningen; det blev inom stora folkgrupper korrekt att vara nedlåtande och oförskämd mot negrer.

Hur denna utveckling, som tycktes styra hän mot ett rastyranri av sydafrikansk typ, avbröts och hur helt motsatta tendenser särskilt efter det andra världskriget blivit dominerande skall jag i detta sammanhang inte stanna vid. Den ökade tolerans som nu är parollen innebär i många fall blott en återgång

till läget för omkring 60 år sedan. I Louisiana, exempelvis, var antalet röstberättigade negrer år 1896 130.000, år 1904 1.300, år 1948 1.600 och år 1952 109.000. Men på många områden har likställigheten blivit vida större än den någonsin varit. De negrer (1952 1,2 milj.) som är röstberättigade i sydstaterna är en makt i amerikansk politik vida mer än negrerna var innan de berövades sin rösträtt. Viktigast av allt är den av högsta domstolen påbjudna desegregationen i skolorna.

Woodwards arbete är strängt objektivt, men syftet är uppenbart. Det gällde att visa att frihet och likställighet, likaväl som förtryck och segregation, kan införas genom lagstiftning, att konventioner och sedvänjor snabbt kan förändras under påverkan av en målmedveten politik.

HERBERT TINGSTEN